

**TRIBINA
“DE EDUCATIONE”:**

**ULOGA TESTOVA
U VREDNOVANJU ODGOJNIH
REZULTATA**

Ivan Marijanović

U nizu razgovora i rasprava “de educatione”, a u povodu izlaska iz tiska knjige **STANDARDI ZA PEDAGOŠKO I PSIHOLŠKO TESTIRANJE**, održana je 12. studenog 1992. u prostoru Filozofskog fakulteta - Odjel Pedagogijske znanosti, Savska 77/III, tribina **ULOGA TESTOVA U VREDNOVANJU ODGOJNIH REZULTATA**. Tribinu su organizirali Hrvatska akademija odgojnih znanosti, Hrvatsko psihološko društvo - Sekcija za školsku psihologiju i Educa/Zagreb koja je knjigu izdala. Plodna rasprava koja se vodila u iskrenom i otvorenom ozračju pokazala je velik interes za problematiku testova i testiranja kao i za njihovu ambijentaciju, ispravnu primjenu i koristi koje iz toga mogu proizići. Sama knjiga dočekana je s velikim interesom, prihvaćena sa zadovoljstvom, a ocijenjena superlativima.

“Standardi za pedagoško i psihološko istraživanje nastali su zajedničkim radom tri vodeća američka udruženja u području pe-

dagogije i psihologije - Američkog udruženja za istraživanja u obrazovanju, Američkog udruženja psihologa i Nacionalnog vijeća za mjerenja u obrazovanju. Standardi sadrže smjernice za izradu i primjenu testova i tumačenja testovnih rezultata. Namijenjeni su autorima i korisnicima testova, psiholozima, pedagogima, stručnjacima za rad s osobama s posebnim potrebama te širokom krugu nastavnika i studenata.”

Nakon pozdrava predsjednika HAOZ-a dr. N. Kujundžića te voditelja tribine dr. I. Biondića uvod i presjek problematike dali su dr. V. Kolesarić i dr. V. Mužić.

V. Kolesarić, iznoseći svoje misli i osjećaje kroz psihološku prizmu, izrazio je oduševljenje objelodanjivanjem knjige, i to zbog više razloga:

a) Konstituiranje psihološkog testa složen je i osjetljiv posao. Stoga konstrukciju testa, njegovu primjenu i rezultate treba gledati integralno. Instrumente treba opremiti informacijama, poznavati što i kako se mjeri, a ova knjiga na sve to daje mjerodavan odgovor.

b) Knjiga je korisna posebno psiholozima, pedagogima, socijalnim radnicima, inženjerima i liječnicima, kojima pruža pomoć pri testiranju, jer testiranje je rašireno, ali osmišljenje testiranja je još potrebno. “Testovi ne smiju više biti paravan samoupravne samovolje da bi se zaštitili rukovodioci. Danas u demokraciji zaštićeni smo od takvih pojava.”

c) Kao treći razlog svog oduševljenja Kolesarić navodi činjenicu da su inicijativu pokazali upravo pedagozi.

U svom povijesno-kritičkom pristupu V. Mužić je istaknuo da je “ova knjiga bitna za realističko i znalačko, ali i kritičko prihvaćanje testova među pedagoškim djelatnicima”. Prikazao je “krivudav put” primjene testova kod nas od završetka drugoga svjetskog rata na ovamo. U prvom poslijeraću pod utjecajem “staljinističke ideologije” testovi su bili zabranjeni. Dok su psiholozi (R. i Z. Bujas) to primali s podsmijehom i ponekim implicitnim protestom, pedagozi su “smjerno prihvaćali” odluke političke, ideološke i državne “vrhuške”.

Pedesetih godina javljaju se “neformalni testovi” koji su imali poslužiti uspostavlja-

nju točne dijagnoze učenikovih sposobnosti, ali se pritom precjenjivala njihova uloga “pretvarajući” ih u učenikovu ocjenu. Došlo je i do neadekvatne primjene nazivlja tako da su nizovi zadataka nazivani testovima, a nisu se razlikovali testovi znanja od njihove primjene i sposobnosti koje su se trebale ispitivati, tj. nisu se razlikovali “materijalni” od “funkcionalnih” zadataka.

Šezdesetih i sljedećih godina u našim školama ima pojava “testomanije”, što nanosi ozbiljne štete nastavnom procesu. Kao reakcija na tu pojavu “nije se razvio poželjni kritički pristup sklopu pitanja o nastavnoj pa i, šire, odgojno-obrazovnoj primjeni testova”, nego nešto što bismo mogli nazvati “testofobijom”. Taj odnos zasnovao se “na nekim kvazihumanističkim zasadama, no iza toga deklarativnog humanizma sakrivala se s jedne strane plitka demagogija (osobito kod nekih tadašnjih ‘bossova’ naše prosvjete), a s druge strane izvjesna doza ignorancije”. Takvo stanje održava se uglavnom i danas budući da “još nema onog poželjnog pozitivnog, ali kritičkog stava prema upotrebi testova. Ukratko: prema situaciji u kojoj bi se dobar test adekvatno primijenio za svrhu kojoj zaista može služiti te uz ispravnu interpretaciju i upotrebu rezultata.”

Mužić završava svoj povijesno-kritički pregled tvrdnjom da knjiga *Standardi za pedagoško i psihološko testiranje* upravo služi toj svrsi, tj. da testovi budu kvalitetni, da se adekvatno primjenjuju, da se primjenjuju za ono za što su izrađeni (a ne za nešto drugo), da se rezultati adekvatno interpretiraju, te da se na toj osnovi donesu ispravni zaključci”. Mužić zatim daje pregled i ocjenu knjige, ali taj će prilog drugdje biti cjelovito objavljen.

U razgovor se uljučio i *treći* Vladimir, dr. Poljak koji je iznio neke osobne reminiscencije osvjetljavajući problematiku testova i testiranja i prikazujući oscilacije od negiranja do apsolutiziranja testova.

N. Pastuović se zalaže za ispravan odnos prema testu, tražeći preciznu upotrebu terminologije i svijest “što se testovima može a što ne može”.

N. Kujundžić to izražava slikom mreže.

Pa kao što svaka mreža ne zahvaća svaku vrstu ribe, tako ni svaki test ne može mjeriti sve, a pogotovo ne fine misaone procese koji izmiču testovima. "Tunolovkom se ne love girice", i zato se od testova traži da budu prilagođeni onome što se mjeri, a ta mjernost čuva da test od dobrog sluge ne postane loš gospodar. Najčešća greška kod primjene testova jest "pars pro toto".

J. Marinković se suprotstavio tezi da se testovima može mjeriti odgojivost i odgojenost. "Odgoj je, tvrdi on, "moralno-etička dimenzija i tko mjeri odgoj i te fine odnose neljudsko je biće."

M. Silov zastupa tezu o razumijevanju testova sa stajališta teorije i eksperimentalnog mišljenja. Težnja prema enciklopedizmu vodi u diletantizam i opći pedagogizam, dok testovi (znanja) spašavaju (pseudo)-školu od pretjeranog usmenog ispitivanja i trgovanja ocjenama. Problematična je, međutim, njegova tvrdnja da "nije važan sadržajni moment testa, važno je da su svi testirani subjekti u istom startnom položaju". Iz pedagoških razloga ova tvrdnja je veoma problematična, jer se i testiranjem (barem implicitno) nudi određeni sustav vri-jednosti.

R. Krsnik postavlja pitanje u kojoj mjeri ovi "američki standardi", rađeni tako ozbiljno, dugo i s velikim brojem stručnjaka, mogu biti "naši standardi".

I. Koren pak pita da li mi imamo mogućnosti proizvesti dobre testove, jer test se radi dugo i stoji mnogo.

I. Biondić primjećuje da kod nas još nisu riješena etičko-pravna pitanja.

V. Poljak dodaje da treba izraditi priručnik za izradu i primjenu testova.

V. Mužić odgovara Krsniku da standardi optimalnog zahtjeva jesu pitanje stručne a ne državne sankcije. Nisu svi testovi jednako vrijedni i složeni. Treba biti jasno što je mjerljivo a što ne, i da li nešto uopće treba mjeriti i kakvim sankcijama podliježe. Npr. uspjeh u školi odražava se na nastavnikovu plaću i učenikovu ocjenu. Mjerenje i testiranje ima svoju logiku. Uz to što promiče funkcionalnu pismenost, ono onemogućuje zloupotrebe i paušalne procjene. Važno je poznavati testove i ono što se nji-

ma mjeri, ali je još važnije dovesti test u komplementarni odnos s drugim standardima. Test je instrument za rješavanje jednog problema, a ne jedini instrument za rješavanje svih problema.

F. Jelavić osvjetljava problem valjanosti testova. Treba razlikovati testove sadržaja, znanja, sposobnosti. Uz to što treba znati što se ispituje, mora se znati i kako to doznati. U svemu treba poštivati stavove ispitanika, pa i kad se mjere "rezultati odgoja" ne može se vršiti nasilje. Osobito je važno uočiti korelaciju i prognostičku valjanost testa (ono što Škare zamjera Zarevskom) te voditi računa o ambijentaciji.

V. Spajić misli da svi ovi problemi s testovima proizlaze iz šireg konteksta tj. pozitivističkog pristupa antropološkim pitanjima. Pa iako se čini da se zapadnoeuropska misao definitivno uputila "znanstvenim", "pozitivnim" pravcem, potiskujući intuiciju, osjećaj, osjetilo, kao nešto niže i nedoraslo, mora se voditi računa o humanističkom pristupu i mišljenju koje se bori protiv rasapa osobe i želi spasiti cjelinu. "Sve je zapisano u povijesnom pamćenju. Od ovog temeljnog pristupa problematici ovisi i tip kulture: sintetički i analitički. A testovi trebaju odgovoriti zahtjevima današnjeg čovjeka."

Nakon ovih okvirnih i širokih pogleda te kratkog predaha rasprava je poprimila "oštriji" i konkretniji oblik silazeći kojiput i do suočavanja osobnih stavova, ali zadržavajući uvijek akademsko dostojanstvo i ozbiljnost.

M. Kovačević, urednica EDUCA-e, još se jednom osvrnula na Krsnikovo pitanje prilagodljivosti USA-standarda na naše prilike. Američka sredina je - veli ona - najbogatija, najsustavnije je radila i izradila najkvalitetnije standarde koji su zato primjenjivi i na naše prilike, ali jasno "uz kritičko vrednovanje situacije".

B. Škare, osvrćući se na napise u "ŠN" (u svezi s primjenom testa Zarevskog na prijemnom ispitu studenata Pedagoške akademije), ističe da test ne može imati "eliminacijski karakter", pogotovo što ovaj test (Zarevski) nije standardiziran za naše prilike. "Ja kao ravnatelj želio sam pokazati da

moji studenti nisu eliminirani na racionalnoj osnovi." Uputio je kritiku i Silovu: "Reći da nije važno je li pitanje krivo nego je važno da su svi ispitanici u istoj poziciji, isto je kao i reći: nije važno da škola ne valja, važno je da prema svima ne valja."

A. Majurec iznosi karakteristike inkriminiranog testa i kaže da test ima dobre diskriminatorne, korelacijske karakteristike, dok su mu prognostičke slabije, ali je primijenjen na krivom području, i o tome bi trebalo voditi računa.

V. Mužić dodaje da u testiranju treba voditi računa i o prognostičkoj valjanosti i društvenoj prihvatljivosti.

N. Kujundžić kaže da ni formalne karakteristike ne mogu izdržati kritiku jer ima netočnih odgovora, a mnoga su pitanja već u "inputu" "antivrijednosti".

M. Čudina smatra da se na ovom skupu željelo suditi i presuditi, i to ne samo testu nego i struci, pa se obraća izravnim pitanjem voditelju tribine I. Biondiću: "Da li je ovaj sastanak sazvan radi testa?", na što dobiva jasan odgovor: "Razlog sastanka je knjiga a ne test!"

K. Matešić jasno razlikuje grešku od struke i osuđuje grešku a ne struku. Test je sredstvo koje smanjuje pogrešku selekcije. Može biti test za mjerenje znanja, sposobnosti ili osobosti. Ali u svakom mjerenju ostaju etičke dileme. Nije dakle problematično testiranje, nego način, mjesto i vrijeme (ambijentacija).

V. Kolesarić pojašnjava da svrha tribine nije napad, a test i testiranje nisu ni psihologija ni testomanija. Test je opća kategorija, nije jednoznačna i zato treba voditi računa o tome kakav je, za što služi, na čemu se zasniva. Postoji odgovornost konstruktora testa kao i odgovornost primjenjivača, ali njihove su odgovornosti različite. Treba dakle paziti na stručnost, ali i na etičnost. U svemu tome knjiga "Standardi" može biti izvanredno pomagalo.

Živana Miharija kaže da "osjeća nelagodu čitajući test Zarevskog", ali je dobro otvoriti oči pred istinom. Treba se okrenuti struci pa će nesporazuma biti manje. Što se tiče vrednovanja testova, ona na temelju proučavanja tvrdi da se 30% predmeta

ocjenjuje prestrogo, a 30% preblago. Nakon uvida u pravo stanje treba stati i dogovoriti se kako dalje.

V. Spajić tvrdi da metodološki dobar test ne znači da je dobro primjenjiv u konkretnoj situaciji. Postavlja se dakle pitanje što je prije - struka ili društveni kontekst. U središtu bi morao biti stvarni čovjek, a ne onaj kojeg smo mi sebi iskonstruirali.

M. Čudina priznaje da je naša diskusije mnogovrsna. Na planetarnoj razini teze mogu stajati, ali u konkretnoj ne smiju biti ideološki prizemne.

V. Spajić replicira da je svaka znanstvena teorija zatvorena u sebe, pa bi zato trebalo poći iz šireg konteksta.

N. Pastuović priznaje da je u diskusiji bilo miješanja razina, ali da je zadržana znanstvena ozbiljnost. Ovakvi skupovi, unutar HAOZ-a, koji je zato i osnovan, pridonose razjašnjenju. Disonantna je, prema njegovu mišljenju, bila jedino teza J. Marinkovića da se odgoj ne može istraživati, dok su ostali diskutanti željeli unijeti više reda, i zato posebna zahvala ide organizatorima. Druga je stvar osvrst na protekli prijemni ispit. No i tu treba sačuvati racionalan pristup i ne miješati različite razine. Pogotovo treba izbjegavati generaliziranje, iz kojeg onda nastaju novi problemi.

M. Polić misli da je V. Spajić iznijela bit problema. Ne sporeći vrijednost znanja i testova, u njima ipak ostajemo na pozitivističkoj razini, a zaboravlja se ambijentacija, širi kontekst. A što je prvo, treba se dogovoriti.

Na kraju je N. N. Šoljan, nakladnik i izdavač knjige, uzeo riječ i istaknuo da je tribina vezana uz knjigu, a ne uz test Zarevskog, i nitko ne stavlja znak jednakosti između psihologije i tog testa. Pohvalio je prevoditelja Aliju Kulenoviću, urednicu Melitu Kovačević, te autore knjige koja je u svojoj struci krajnji domet znanosti.

Ovim pohvalama mogli bismo pridružiti i njegov napor oko prezentiranja našoj javnosti vrhunskih znanstvenih i stručnih, dostignuća kojima EDUCA daje život u hrvatskom kulturnom i duhovnom prostoru. Zato hvala organizatorima i svim sudionicima.